

zieken Staat uit de handen laat nemen. En of het dan niet gevoelt, dat de spieren van zijn burgerkracht, door ontwenning aan beweging, verslappen moeten, zoo het, gemakzucht boven plicht verkiezend, althans dát deel zijner eigen werkzaamheid niet terugeischt van den Staat.

Eindelijk, aan Holland's volk, dat vóór alle andere natiën de leuze van gewetensvrijheid in zijn volksbanier schreef, willen we de ernstige vraag op het geweten binden, of nog langer op zijn erve de vrijheid van geweten voor den minderen burger en voor den arme mag worden verkort? Het is zoo, de mindere burger schrijft geen vlugschrift, den arme onthoudt men op onze kiezers-meetings het woord. Maar het ouderhart heeft sympathiën, het geweten teedere eischen, wier recht niet mag afgemeten, naar het gebrek waarmee men worstelt, of de aisance waarin men zich vermeit. En daarom voor mijzelf spreek ik, en meet anderers' grief naar eigen overtuiging af. Ik ben ook vader, en dan zeg ik, dat mijn vaderhart lijden, dat men mijn geweten grieven zou, zoo men mij dwong mijn tweetal zonen, dat God mij gaf, af te staan aan een onderwijjs, dat ik krachtens mijn persoonlijk recht, waarvan ik God alleen verantwoording doe, schadelijk acht en verfoei ¹⁾. Maar nu, men dwingt mij niet. Vind ik geen school, dan zal ik ze zelf onderwijzen. Ook den rijke dwingt men niet. Die kan het onderwijs naar eigen keus dwingen door zijn geld. Drukt die last den enkele te zwaar, meerderen kunnen zich vereenigen, en men sticht eene bijzondere school. Maar den

1) Persoonlijk, voor mijn overtuiging, als belijder van het Evangelie, voel ik mij dan ook gekrenkt, door wat Dr. Lamping op p. 66 zijner brochure over vrees voor rationalisme zegt. Zijn slotwoord: „Sluit de school, dat is het allerveiligst; onderwijs niet, dan zal het onderwijs geen rationalisten kweken,” voegt niet in de pen van den man, die een levenskwestie voor de ooren des volks bespreekt. Ik treed thans niet in discussie hierover. Maar dat onderwijs en methode van onderwijs hier twee zijn, weet ook de geachte Schrijver te goed, om voor zulk een partijzuchtige satire verontschuldiging te kunnen vinden. Ter wille van ons volk, ter wille der journalistiek, leide hem een betere genius bij zijn nieuwe, zoo gewichtige taak.